

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 105 L

(2018–2019)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i politiloven mv. (bevæpnet
patruljering mellom sårbare objekter mv.)

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold	5	5	Tidsubegrenset bevæpnet patruljering i et avgrenset område mellom sårbare objekter	10
2	Bakgrunnen for lovforslaget	5			
3	Veien videre	5	6	Krav til skikkethet ved ansettelse i politiet	11
4	Bevæpningsutvalgets vurderinger og forslag	6	7	Krav til kontroll med deaktiverte skytevåpen	12
4.1	Noen innledende merknader	6			
4.2	Lovfesting av vilkårene for bruk av skytevåpen	6	8	Økonomiske og administrative konsekvenser	12
4.2.1	Utvalgets forslag.....	6			
4.2.2	Høringsinstansenes syn og departementets vurdering.....	6	9	Merknader til bestemmelsene i lovforslaget	13
4.3	Bevæpningsmodeller for politiet	6	9.1	Til endringen i våpenloven	13
4.3.1	Utvalgets forslag.....	6	9.2	Til endringene i politiloven	13
4.3.2	Høringsinstansenes syn	8			
4.3.3	Departementets vurdering.....	9			
4.4	Elektrosjokkvåpen	10		Forslag til lov om endringer i politiloven mv. (bevæpnet patruljering mellom sårbare objekter mv.)	15
4.5	Utvalgets øvrige anbefalinger	10			

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 105 L

(2018–2019)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i politiloven mv. (bevæpnet patruljering mellom sårbare objekter mv.)

*Tilråding fra Justis- og beredskapsdepartementet 26. april 2019,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Justis- og beredskapsdepartementet foreslår i denne proposisjonen endringer i lov 4. august 1995 nr. 53 om politiet (politiloven) § 29. Forslaget innebærer at departementet gis adgang til å fastsette bestemmelser om tidsbegrenset bevæpning i et avgrenset område, når det patruljeres mellom sårbare objekter som oppfyller vilkårene for tidsbegrenset punktbevæpning. Videre foreslås at vilkårene for politiets bruk av skytevåpen fastsettes i loven i en ny § 6 b. I tillegg foreslås det en endring i politiloven § 18 som presiserer at det for tilsetning i politi- og lensmannsetaten, i tillegg til kravet om plettfri vandel, er et krav til skikkethet. Endringen er en presisering av gjeldende rett, og medfører ikke realitetsendringer. Endelig foreslås det endring i lov 9. juni 1961 nr. 1 om skytevåpen og ammunisjon m.v. (våpenloven) § 1. Endringen gir hjemmel til å fastsette forskriftsregler om registreringsplikt, merking, etterkontroll og krav til inn- og utførsel av deaktiverte skytevåpen. Endringen skal sikre gjennomføringen av de krav til kontroll med deaktiverte skytevåpen som følger av EUs reviderte våpendirektiv (endringsdirektiv (EU) 2017/853 om kontroll med erverv og innehav av våpen).

2 Bakgrunnen for lovforslaget

Ved kongelig resolusjon 27. mai 2016 oppnevnte regjeringen et utvalg som skulle evaluere praksisen med et ubevæpnet politi og vurdere om den skal endres. Utvalgets utredning NOU 2017:9 Politi og bevæpning ble sendt på høring 24. mai 2017.

I Prop. 70 L (2017–2018) fremmet regjeringen forslag om å innføre en hjemmel for at politiet kan beslutte tidsbegrenset bevæpning ved sårbare objekter – såkalt punktbevæpning. Forslaget ble vedtatt av Stortinget og trådte i kraft 1. juli 2018, jf. politiloven § 29 første ledd tredje punktum. I proposisjonen ble det gjort rede for noen utviklingstrekk hva gjelder regelverk knyttet til politiets bevæpning samt utvalgets sammensetning og mandat. Videre ble det gitt en oversikt over høringsinstansenes syn, gjeldende rett og rettstilstanden i andre land. Siden disse forholdene er omtalt i Prop. 70 L (2017–2018) punkt 2 til 5, vil de ikke blitt gjentatt i denne proposisjonen.

3 Veien videre

I punkt 4 gis det en kort oversikt over utvalgets vurderinger og forslag. Selv om utvalget ikke foreslår endringer av gjeldende bevæpnings-

modell for politiet, og departementet heller ikke fremmer forslag om slike endringer, vil det av informasjonshensyn likevel bli gitt en oversikt over hovedinnholdet i høringsinstansenes syn på dette spørsmålet. I punkt 5 gjøres det rede for forslaget om å innføre en ordning med tidsbegrenset bevæpning i et avgrenset område når det patruljeres mellom sårbare objekter som oppfyller vilkårene for tidsbegrenset punktbevæpning. Forslaget er ikke en følge av utvalgets utredning, men har sammenheng med gjeldende bestemmelse om tidsbegrenset punktbevæpning. I punkt 6 gjøres det rede for forslaget om å innta krav til skikkethet i politiloven § 18. I punkt 7 gjøres det rede for forslaget om endring i våpenloven.

4 Bevæpningsutvalgets vurderinger og forslag

4.1 Noen innledende merknader

I NOU 2017: 9 redegjøres det for prinsipper for politi og maktbruk, politihistorie, politiets organisering, oppgaver og bevæpningsordning, samfunns- kriminalitets- og terrorutviklingen, den midlertidige bevæpningen i perioden fra 25. november 2014 til 3. februar 2016 og bevæpningspraksis og erfaringer fra andre relevante land. I punkt 9 i utredningen foretar utvalget en vurdering av mulige bevæpningsmodeller for norsk politi og foreslår å lovfeste vilkårene for politiets bruk av skytevåpen, at elektroshokkvåpen utprøves og andre tiltak av mer administrativ og organisasjonsmessig art.

Departementet finner ikke grunn til å gå nærmere inn på samtlige av utvalgets vurderinger og forslag, siden de fleste av dem ikke munner ut i endringer av lovgivningen. Det er kun forslaget om å lovfeste vilkårene for politiets bevæpning som nødvendiggjør lovendring. Forslaget foreslås fulgt opp, jf. punkt 4.2 nedenfor. Som nevnt foreslår utvalget ingen endringer i politiets bevæpningsmodell. Siden dette var hovedelementet i utvalgets mandat og problemstillingen er av politisk interesse, finner man likevel grunn til å gi en kort omtale av utvalgets forslag, høringsinstansenes syn og departementets vurdering i punkt 4.3. I punkt 4.4 gjøres det kort rede for utvalgets forslag om utprøving av elektroshokkvåpen og hvordan forslaget vil bli fulgt opp. I punkt 4.5 omtales enkelte av utvalgets øvrige forslag.

4.2 Lovfesting av vilkårene for bruk av skytevåpen

4.2.1 Utvalgets forslag

Utvalget anbefaler at de mest sentrale delene av våpeninstruks for politiet nedfelles i lov. Det foreslås at vilkårene for bruk av skytevåpen som i dag er nedfelt i våpeninstruks for politiet § 4-3, overføres til politiloven. Dette begrunnes med legalitetsprinsippet og vektleggingen av at bevæpning av politiet skal være et spørsmål som sikres demokratisk behandling. Utvalget foreslår også at vilkårene for bruk av gassvåpen og sprengvåpen tas inn i politiloven.

4.2.2 Høringsinstansenes syn og departementets vurdering

Ingen av høringsinstansene går mot utvalgets forslag om å lovfeste vilkårene for bruk av skytevåpen. Departementet er noe i tvil om i hvilken grad det er hensiktsmessig å flytte den relativt detaljerte bestemmelsen i våpeninstruksen § 4-3 til politiloven, men man er på den annen side enig i at de grunnleggende vilkårene for politiets bruk av skytevåpen bør lovfestes. Siden det vil være vanskelig å forkorte bestemmelsen uten samtidig å endre det materiellrettslige innholdet, foreslås det i likhet med utvalget, at bestemmelsene i våpeninstruksen § 4-3 i sin helhet flyttes til en ny § 6 b i politiloven. Departementet følger imidlertid ikke opp forslaget om å lovfeste vilkårene for bruk av gass- og sprengvåpen.

Gassvåpen har et atskillig mindre skadepotensial enn skytevåpen og skiller seg ikke vesentlig fra bruken av slagvåpen og OC-pepperspray, der vilkårene for bruk reguleres i særskilt instruks fastsatt av Politidirektoratet. Departementet kan heller ikke se at sprengvåpen står i samme stilling som bruk av skytevåpen, da sprengvåpen – i motsetning til skytevåpen – ikke skal brukes for å skade eller drepe mennesker.

4.3 Bevæpningsmodeller for politiet

4.3.1 Utvalgets forslag

Utvalgets flertall anbefaler videreføring av dagens ordning med et ordinært ubevæpnet politi som medbringer en- og tohåndsvåpen i kjøretøy (fremskutt lagring). Et mindretall (ett medlem) foreslår en bevæpningsmodell med uladd våpen på tjenesteperson (fremskutt lagring på kropp).

En viktig premiss for flertallets konklusjon har vært ønsket om å bevare den tilbakeholdne politi-

tradisjonen som vektlegger samfunnskontrakten mellom politi og publikum, hvor legitimitet og tillit er fundamentet. Utvalget mener denne tradisjonen best kan bevares gjennom å opprettholde en restriktiv tilgang til skytevåpen.

Utvalget mener det er viktig å forhindre uønskede, ekstreme hendelser og å ha en så god beredskap som mulig innenfor det samfunnet vi ønsker. Utvalget er imidlertid opptatt av at ikke hele politiets virksomhet styres av de mest ekstreme hendelsene som kanskje aldri vil skje, og at samfunnet ikke bør innrettes på grunnlag av verstefallstenkning og frykt. Det vises her blant annet til at terrortrusselen ut fra antall døde må betraktes som marginal sammenlignet med andre fenomener i samfunnet, som for eksempel trafikkulykker.

Utvalget mener det ikke er funnet trekk ved samfunnsutviklingen som tilsier behov for at politiet bør være bevæpnet i daglig tjeneste. Videre mener utvalget at det heller ikke foreligger dokumentasjon som tilsier at polititjenestepersoner oftere enn før står overfor flere og/eller mer alvorlige trusselsituasjoner nå.

Når det gjelder terrorhendelser og utviklingen i trusselbildet etter 1950, mener utvalget at Europa i dag er på et lavt nivå, og at Norge er mindre utsatt for terror enn en rekke andre land i Europa. I det store flertallet av terrorhendelser i Europa har politiets bæring av skytevåpen ikke vært avgjørende. Etter utvalgets syn kan det likevel ikke utelukkes terrorhendelser hvor generell bevæpning er avgjørende, men at det undersøkte materialet viser at dette kun gjelder noen få former for terror. Videre legger utvalget til grunn at i de langt fleste hendelsene vil forskjellen på fremskutt lagring og generell bevæpning være uten betydning. PST følger trusselbildet i Norge nøye og dersom dette skulle endre seg, vil det være fullt mulig innenfor dagens ordning å iverksette midlertidige tiltak som følge av dette, herunder bevæpning.

Utvalget har vurdert trender knyttet opp mot særlig kriminalitetsbildet i både Norge og resten av den vestlige verden, utviklingen av såkalte parallellsamfunn, politiets håndtering av psykiatripasienter, vold mot polititjenestepersoner og andre utsatte yrkesgrupper, trusselbildet og terrorutviklingen. Utvalget viser blant annet til at det har vært få hendelser hvor forskjellen mellom fremskutt lagring og bæring av våpen på hofta ville vært avgjørende.

Utvalget viser til at polititjenestepersoner er godt trent og utrustet sammenlignet med andre land, og at ordningen med fremskutt lagring gir

mulighet til raskt å gå fra en normaltstand med ubevæpnet politi i den daglige tjenesten, til svært høy beredskap. Tilstrekkelig bemanning anses i denne sammenheng som helt avgjørende for å sikre et hurtig responderende politi. Det fremheves at bevæpning ikke må kompensere for manglende politiresurser, og at økning i bemanning så langt som mulig bør finne sted før en vurderer bevæpning av politiet.

Som en oppsummering over fordeler og ulemper ved dagens ordning fremhever utvalget at den i hovedsak fungerer godt, og at den norske polititradisjonen langt på vei fremstår som et idealtypisk eksempel på den tilbakeholdne tradisjonen, som utvalget ønsker å sikre for fremtiden. Utvalget erkjenner likevel at ordningen har noen svakheter, blant annet i situasjoner der det vil være problematisk å forlate tjenestekjøretøy av frykt for at det kan bli stjålet. Videre nevnes den frykt som kan skapes ved en eventuell midlertidig bevæpning fordi tiltaket er synlig for publikum, samt at politiet i dag ikke har noe maktmiddel umiddelbart tilgjengelig som fungerer på avstand. Utvalget mener likevel at fordelene ved dagens ordning oppveier ulempene.

Utvalget drøfter videre fordeler og ulemper knyttet til en ordning med generell bevæpning av politiet, som ville innebære bevæpning av alt innsatspersonell i daglig tjeneste. Generell bevæpning kan etter utvalgets syn anses som en beredskapsheving i forhold til gjeldende ordning, fordi politiet får umiddelbar tilgang til skytevåpen i alle situasjoner. Dette kan oppleves som en trygghet for polititjenestepersonen. Politiet vil i flere situasjoner være i stand til å kunne agere med skytevåpen umiddelbart, enten de står overfor en mentalt ustabil person eller et tilsiktet voldelig angrep. Utvalget mener imidlertid at ettersom de ikke finner dokumentasjon som tilsier at generell bevæpning er nødvendig, så vil dette bryte med nødvendighetsprinsippet, som innebærer at det så langt det er mulig skal brukes ikke-voldelige midler, og at skytevåpen kun må brukes dersom andre midler ikke kan oppnå det nødvendige resultatet.

Utvalget er kjent med at flere tjenestepersoner opplevde økt trygghet da politiet var midlertidig bevæpnet fra 25. november 2014 til 3. februar 2016, og at flere uttrykte at bevæpningen gjorde dem i stand til å møte alle typer oppdrag uten å måtte trekke seg tilbake.

Utvalget mener at det å kunne gå til umiddelbar innsats i en kritisk situasjon, kan medføre at tjenestepersonene går raskere inn i situasjoner enn tidligere og at dette kan være uheldig dersom det medfører at det gjøres færre eller dårligere

risikovurderinger. Videre kan utvalget heller ikke se at behovet for tjenestepersonenes egensikkerhet kan begrunne generell bevæpning, idet egensikkerhet må kunne ivaretas på annen måte.

Utvalget har også vurdert om det er grunnlag for å innføre generell bevæpning av deler av politiets innsatspersonell, basert på blant annet geografi, oppdragstype og innsatskategori. Utvalget har på bakgrunn av det som er nevnt over, ikke funnet at det er behov for en slik begrenset generell bevæpning.

4.3.2 Høringsinstansenes syn

Høringsinstansene er delt hva gjelder spørsmålet om bevæpningsmodellen for politiet bør endres eller ikke. Det er flere sentrale høringsinstanser, herunder *Riksadvokaten*, *Politidirektoratet (POD)* og *Politiets sikkerhetstjeneste (PST)*, som gir uttrykk for at tiden er inne for å gjøre endringer. Disse høringsinstansene begrunner sitt standpunkt først og fremst med at trusselbildet er endret. I det følgende gis det en kortfattet sammendrag av hovedinnholdet i høringsinstansenes uttalelser.

Riksadvokaten deler mange av utvalgets betraktninger om hva som gir politiet tillit og legitimitet, og mener at arbeidet til utvalget er forankret i gode og tidløse politiverdier. Riksadvokaten deler imidlertid ikke alle utvalgets vurderinger og beskrivelser av kriminalitetsutviklingen, og har et annet syn på det foreliggende trusselbildet. Det anføres at utvalget er for optimistisk ved sin beskrivelse og konklusjon av trusselbildet, og viser blant annet til høringsuttalelsen fra PST. Det vises også til at dagens trusselbilde ikke på samme måte som tidligere er knyttet opp mot regioner eller land, men at trusselen om terrorhandlinger i større grad enn tidligere rammer hvor som helst, selv om Norge i mindre grad enn Europa for øvrig er utsatt for terrorisme fra ekstrem islamisme.

Riksadvokaten mener at alminnelig bevæpning ikke vil kunne forhindre terrorangrep, men at et bevæpnet politi som har mulighet til øyeblikkelig innsats, vil kunne utgjøre en avgjørende forskjell, endre et hendelsesforløp, lede til at en får pågrepet eller uskadeliggjort en eller flere kriminelle og kanskje redde ett eller flere liv. Det vises her også til aktuelle terrorhendelser de seneste år der rask tilgang på skytevåpen var avgjørende for rask politirespons, og at ordningen med fremskutt lagring vil gi for lang klar- og klargjøringstid i tilfeller som krever øyeblikkelig innsats. Riksadvokaten fremhever også at en slik ordning vil forenkle prosedyrene for klargjøring

til væpnet innsats, slik at kapasiteten frigjøres til selve oppdragsløsningen.

Riksadvokaten mener det bør åpnes for differensiering av hvilke politistyrker som skal være bevæpnet, men at dette ikke bør skje ut fra innsatskategori.

Oslo statsadvokatembeter mener at både terror-situasjonen slik den har utviklet seg de senere år, og de mange farefulle oppdragene som politiet er pliktige til å utføre i den daglige tjenesten, tilsier at også norsk politi går over til en ordning hvor skytevåpen blir en del av det utstyret operativt personell normalt skal medbringe.

Det nasjonale statsadvokatembetet mener at det bør innføres generell bevæpning for norsk politi ved at skytevåpen bæres på hoften. De er i overveiende grad uenige med utvalget i dets vurderinger og konklusjoner knyttet til terrorutviklingen de senere år og dens betydning for bevæpnings-spørsmålet.

POD mener at gjeldende bevæpningsmodell har fungert godt, men at trusselbildet tilsier endringer i gjeldende ordning. *POD* mener det bør innføres en ordning som i større grad tillater bevæpning i forbindelse med patruljering i nærmere utpekte, geografiske områder, når disse områdene utpeker seg som særskilt utsatte eller sårbare.

POD mener at regelverket bør utvides, slik at politiet kan bevæpne enkelte patruljer i den daglige tjenesten, for å styrke grunnberedskapen og innsatsevnen i nærmere utpekte områder, og viser til at kombinasjonen av et høyere trusselnivå og særlig utsatte og sårbare områder gjør slik bevæpning nødvendig. *POD* ser ikke for seg at det er et stort antall områder som er aktuelle for bevæpning. Særlig aktuelt vil det være på Oslo Lufthavn Gardermoen og i Oslo sentrum. Det kan også etter deres syn være aktuelt med slik bevæpning andre steder i landet, basert på lignende problemstillinger. *POD* mener videre at det i tillegg til overnevnte bevæpningsmodell, bør innføres en ordning som i større grad tillater bevæpning i situasjoner hvor politiet ikke har tjenestevåpen lett tilgjengelig i form av fremskutt lagring i kjøretøy eller på annen måte.

PST mener utvalget har lagt upresis og ikke oppdatert informasjon til grunn for sine vurderinger og konklusjoner med henhold til terrorens betydning for spørsmålet om bevæpning av politiet. Det trusselbildet *PST* har beskrevet de siste årene tilsier at det er vesentlig forandret. Endringen er ikke knyttet til enkelthendelser eller -rapporteringer, men den generelle situasjonen med et høyt antall angrep i sammenlignbare land. Trenden er angrep mot ubeskyttede mål, med angreps-

midler og -taktikker som krever rask respons fra bevæpnet politi. Denne typen angrep preges erfaringsmessig av kort forberedelsestid, og dertil svært begrensede muligheter for å forebygge eller avverge i forkant. Etter PSTs syn bør beredskapen dimensjoneres ut fra den generelle sikkerhets-situasjonen, heller enn en urealistisk forventning om at konkret etterretning til enhver tid kan varsle om når og hvor et potensielt terrorangrep vil finne sted. PST mener derfor at fast bevæpning er nødvendig for at politiet skal kunne utføre det samfunnsoppdraget de er satt til og som borgerne forventer. *Politiets utlendingsenhet* gir uttrykk for tilsvarende synspunkter.

Utrykningspolitiet støtter flertallets vurderinger knyttet til behovet for bevæpning og anbefaler å videreføre gjeldende ordning med et ubevæpnet politi, som medbringer ett- og tohåndsvåpen i kjøretøy (fremskutt lagring).

Politidistriktene har en noe uensartet oppfatning om hva bevæpningsmodellen i fremtiden bør gå ut på.

Oslo politidistrikt (OPD) gir uttrykk for at utvalget ikke i tilstrekkelig grad har lagt vekt på den økte terrorfaren den siste tiden og erfaringene knyttet til ordningen med midlertidig bevæpning i tidsrommet. OPD mener det er behov for generell væpning av Oslopolitiet.

De mener likevel det er grunnlag for å differensiere ordningen med bevæpning, og at dette ikke røkkes ved tanken om et enhetspoliti.

Vest politidistrikt mener at generell bevæpning vil styrke grunnberedskapen og gjøre politiet bedre i stand til å håndtere uventede og ekstreme hendelser, og mener at en differensiert bevæpning ikke anses hensiktsmessig.

Finnmark politidistrikt og *Sør-Øst politidistrikt* anbefaler også generell bevæpning av politiet, men mener at mindretallets forslag om fremskutt lagring på kropp vil gi tilstrekkelig beredskap mot uventede hendelser.

Øst politidistrikt støtter utvalgets anbefaling om et fortsatt ubevæpnet politi. De mener politiet har lett tilgang til våpen, og har gjennomgående god responsevne, men at modus for terror de senere år tilsier at politiet må ha skytevåpen lett tilgjengelig.

Møre- og Romsdal, Nordland, Innlandet, Troms og Sør-Vest politidistrikt gir uttrykk for tilsvarende synspunkter. Troms politidistrikt anbefaler likevel at det gis noe lempeligere regler for bevæpning for enkelte tjenesteoppdrag der selv en liten risiko for alvorlige hendelser anses for uakseptabel, og Nordland politidistrikt fremhever at spørsmålet om generell bevæpning av politiet bør vurderes jevnlig.

Politiets Fellesforbund (PF) mener norsk politi bør være generelt bevæpnet, og mener utvalgets rapport har store mangler hva gjelder risikoforståelse og beredskapsarbeid. PF fremhever videre at det ikke synes som om utvalget samlet har tilstrekkelig innsikt i dagens polititaktikk og operativt utstyr til å ha et godt vurderingsgrunnlag, videre mener PF at det er svakheter knyttet til anvendelsen av innsamlet kunnskap og data, og manglende drøftelser knyttet til krav i arbeidsmiljøloven og politiets handleplikt.

PF peker blant annet på at mange politifolk har vært i situasjoner der rask tilgang til skytevåpen har vært nødvendig og lagring i kjøretøyet har vært en svært u hensiktsmessig løsning. Videre nevnes at det er flere eksempler på at rask tilgang til skytevåpen i perioden med midlertidig bevæpning har vært en forutsetning for god oppdragsløsning til beste for publikum og at det i noen tilfeller har reddet liv. Det vises også til at antall saker som gjelder vold mot offentlig tjenestemann øker og at utvalget i sin vurdering av trusselsituasjonen har lagt for liten vekt på den senere tids utvikling med større bruk av våpen og kjøretøy fremfor eksplosiver.

Norges politilederslag opplyser at de er splittet i spørsmålet om generell bevæpning, men at et knapt flertall anbefaler generell bevæpning for å styrke politiets innsatsevne ved terrorhendelser. De mener at om det innføres en ordning med generell bevæpning må det utvikles nye metoder, utstyr og taktikk for i størst mulig grad å ivareta politiets sivile preg og en oppdragsløsning i tråd med en tilbakeholden tradisjon.

Hovedverneombudet for politi- og lensmannsetaten mener det må gjøres vesentlige endringer i gjeldende bevæpningsmodell, slik at den i større grad ivaretar politiets egensikkerhet og mulighet for rask respons på terrorhendelser. Det tas ikke uttrykkelig stilling til om dette standpunktet innebærer generell bevæpning, men hovedverneombudet mener at politiet i utgangspunktet skal ha tilgang på skytevåpen i utførelse av all ordens-tjeneste, vakt og sikringsoppdrag, men at dette utgangspunktet kan fravikes når det anses hensiktsmessig.

Advokatforeningen, Norsk forening for kriminalreform, NTL, NTL politi og Rettspolitisk forening støtter utvalgets forslag om å videreføre gjeldende bevæpningsmodell.

4.3.3 Departementets vurdering

Departementet foreslår ingen endringer i dagens ordning med at politiet som utgangspunkt er ube-

væpnet. Utvalgets utredning og høringsinstansenes uttalelser viser med all tydelighet at spørsmålet om bevæpning er et sammensatt og vanskelig spørsmål.

Hovedinnvendingen fra de høringsinstansene som ikke er enig i utvalgets konklusjon, er at utvalget er for optimistisk med hensyn til hvilket trusselbilde vi står overfor i dagens samfunn, og hvilke tiltak som må til for å sikre at politiet er i stand til å stanse eventuelle terrorangrep så raskt som mulig. Som det fremgår av punkt 6.3 i Prop. 70 L (2017–2018), sa departementet seg delvis enig i denne kritikken, og foreslo tidsbegrenset bevæpning ved sårbare objekter (punktbevæpning). I proposisjonen her foreslås at en beslutning om tidsbegrenset punktbevæpning også kan omfatte bevæpnet patruljering i avgrensede områder mellom sårbare objekter, jf. punkt 5.

4.4 Elektrosjokkvåpen

Utvalget anbefaler at elektrosjokkvåpen utprøves slik at politiet i patruljerende tjeneste får et nytt taktisk våpen, som er mindre dødelig enn skytevåpen.

Departementet er enig i at elektrosjokkvåpen bør utprøves. Politidirektoratet har iverksatt en prøveordning med bruk av elektrosjokkvåpen i fire politidistrikter (Troms, Sør-Vest, Øst og Oslo politidistrikt). Utprøvingen vil pågå i to år, fra 1. januar 2019 og ut 2020, og følges av en forskningsmessig evaluering. Formålet er å fremskaffe kunnskap om effekter av dette maktmiddelet for å kunne gi en politifaglig anbefaling om det bør innføres i norsk politi. Det er gjennomført opplæring av innsatspersonellet som deltar i utprøvingen, og departementet har med hjemmel i politiloven § 29 første ledd jf. våpeninstruksen § 1-1 fjerde ledd gitt en særinstruks for bruk av elektrosjokkvåpen i forbindelse med prøveordningen.

4.5 Utvalgets øvrige anbefalinger

Utvalget anbefaler systematisk evaluering av situasjoner der politiet har benyttet skytevåpen i tjeneste, og at politiets bruk av makt registreres systematisk. Det bør utarbeides verktøy som muliggjør kontinuerlig registrering av maktbruk og som kan gi en samlet oversikt over denne.

Utvalget anbefaler videre at politiet får på plass et system og kvalitetssikrede rutiner for innrapportering av vold og trusler mot tjenesteperson, slik at omfang og utvikling kan dokumenteres og eventuelt følges opp med nødvendige tiltak.

Endelig foreslår utvalget blant annet enkelte tiltak av politiooperativ art, som departementet ikke finner grunn å gå nærmere inn på.

Politidirektoratet har vurdert utvalgets anbefalinger og enkelte av disse er fulgt opp. Politidirektoratet har anskaffet et nytt forbedringssystem som skal brukes til å registrere blant annet uønskede hendelser og avvik, herunder HMS-avvik som eksempelvis vold og trusler. Det nye systemet skal etter det opplyste tas i bruk av alle politidistrikter og særorganer i 2019. Videre arbeides det blant annet med å etablere en ny IKT-løsning for å registrere alle beslutninger om bevæpning, samt bruk av skytevåpen og andre maktmidler i politiet.

5 Tidsbegrenset bevæpnet patruljering i et avgrenset område mellom sårbare objekter

Etter gjeldende ordning for tidsbegrenset bevæpning ved sårbare objekter (punktbevæpning), er det en forutsetning at politipatruljene ikke er bevæpnet når de flytter seg fra eller til det sårbare objektet, eller mellom sårbare objekter. Det er ressurskrevende å beskytte sårbare objekter dersom man legger opp til å utplassere politi ved det enkelte objekt. Det fremstår som en bedre ressursutnyttelse dersom man tillater at bevæpnede patruljer kan bevege seg mellom to eller flere sårbare objekter, slik at samme patrulje kan benyttes til å patruljere flere sårbare objekter. I slike situasjoner vil det være lite hensiktsmessig at politiet må avvæpne seg under forflytning mellom de sårbare objektene.

Departementet foreslår derfor at det i politiloven § 29 tilføyes at det i denne sammenheng også kan besluttes tidsbegrenset bevæpnet patruljering mellom sårbare objekter i et avgrenset område. Som det fremgår av ordlyden, er denne bestemmelsen ikke et selvstendig grunnlag for bevæpning, og tiltaket vil bare være aktuelt dersom vilkårene for tidsbegrenset punktbevæpning etter politiloven § 29 er oppfylt for to eller flere objekter. Siden begrunnelsen for forslaget er hensiktsmessig bruk av ressurser ved beskyttelse av sårbare objekter, omfatter ordningen bare de polititjenestepersonene som skal beskytte de aktuelle objektene. Polititjenestepersoner som skal utføre andre tjenesteoppdrag i området, omfattes således ikke. Forslaget endrer ikke gjeldende prinsipp om at norsk politi som hovedregel skal være ubevæpnet.

I det følgende vil departementet gjøre kort rede for de enkelte elementene i forslaget.

Som det fremgår av Prop. 70 L (2017–2018) punkt 6.3, vil sårbare objekter omfatte både bygninger og personer, og vil typisk være lufthavner eller andre store trafikknutepunkter, eller objekter som har stor symbolverdi. Sårbare objekter kan således være trafikknutepunkter, som for eksempel jernbane- eller T-banestasjoner, og objekter med stor symbolverdi, som for eksempel Stortinget og enkelte religiøse symbolbygninger. Større områder, som for eksempel byer eller bydeler, dekkes imidlertid ikke.

Etter gjeldende ordning med tidsbegrenset punktbevæpning er det et krav at bevæpning anses nødvendig for å gi tilstrekkelig beskyttelse av sårbare objekter. Vilkåret er nærmere presisert i våpeninstruksen § 3-2 fjerde ledd, som fastsetter at Politidirektoratet etter samtykke fra departementet kan beslutte bevæpning i den daglige tjenesten ved sårbare objekter for et ubegrenset tidsrom, når det ut fra risiko- og sårbarhetsanalyser vurdert opp mot politiets oppgaveløsning anses nødvendig for å sette politiet i stand til å kunne avverge eller stanse handlinger som vil være særlig farlig for liv og helse eller viktige samfunnsfunksjoner.

Avgrenset område

Med formuleringen «avgrenset område» menes et nærmere fastsatt område med minst to sårbare objekter. De sårbare objektene legger således premisset for det området som omfattes av ordningen. Det er likevel vanskelig å angi konkret den geografiske utstrekningen av et område som inngår i ordningen. Siden forutsetningen for bevæpningen er å beskytte sårbare objekter, må området avgrenses slik at bevæpnet politi kan respondere raskt ved angrep mot de sårbare objektene. Avstanden mellom de sårbare objektene kan således ikke være større enn at patruljene kan gi de sårbare objektene nødvendig beskyttelse. Utstrekningen av området vil også i noen grad avhenge av de sårbare objektene. Er det kun to sårbare objekter, vil området defineres av de to sårbare objektene og området mellom og rundt disse. Er det flere enn to sårbare objekter, vil området defineres av ulike strekninger mellom og rundt de sårbare objektene. Avgrensingen av området må gjøres slik at en får en rasjonell og hensiktsmessig disponering av politiresursene. Det må tilligge politimesteren å avgjøre hvor mange bevæpnede patruljer som er nødvendig for å ivareta beskyttelsen av de sårbare objektene.

Varighet

Forslaget innebærer, i likhet med tidsbegrenset punktbevæpning, at det i loven ikke settes noen yttergrense for hvor lenge bevæpningen kan vare. Siden bestemmelsen hjemler bevæpnet patruljering mellom de sårbare objekter som trenger beskyttelse, vil bevæpningen kunne vare så lenge vilkårene for punktbevæpning ved minst to av de sårbare objektene er oppfylt. Etter gjeldende ordning for tidsbegrenset punktbevæpning er det ikke fastsatt nærmere tidsintervaller for vurderingen av behovet for fortsatt bevæpning. Bestemmelsen om bevæpnet patruljering mellom sårbare objekter er i hovedsak begrunnet i hensynet til en hensiktsmessig disponering av politiets ressurser. Vurderingen av behovet for bevæpning etter denne bestemmelsen kan således falle annerledes ut enn behovet for punktbevæpning. Departementet mener bevæpningsbehovet bør vurderes årlig og vil gi nærmere bestemmelser om dette i våpeninstruks for politiet.

Departementet vil årlig informere Stortinget om eventuell tidsbegrenset bevæpning mellom sårbare objekter i tilknytning til informasjon om omfanget av tidsbegrenset punktbevæpning.

Beslutningskompetanse

Departementet mener at beslutningskompetansen for den foreslåtte ordningen bør være tilsvarende den som gjelder for tidsbegrenset bevæpning ved sårbare objekter. Dette betyr at beslutningskompetansen bør ligge hos Politidirektoratet. Videre må det innhentes samtykke fra departementet. Nærmere regler om beslutningsmyndighet vil bli fastsatt i våpeninstruks for politiet.

6 Krav til skikkethet ved ansettelse i politiet

Politoloven § 18 regulerer blant annet krav til plett-friandel for personer som skal ansettes i politi- og lensmannsetaten. Til bruk for vandelskontrollen skal det fremlegges uttømmende og utvidet politiattest, jf. politiregisterloven § 41.

Etter politiregisterloven § 36 første ledd nr. 1 er opplysninger om vandel opplysninger om en fysisk eller juridisk person har vært ilagt straff eller andre strafferettslige reaksjoner eller andre tiltak som følge av lovbrudd, eller er under straffeforfølgning. Det fremgår imidlertid av Ot.prp. nr. 22 (1994–95) punkt V side 67 til 68 at begrepet

plettfri vandel i politiloven § 18 er ment å dekke også det man normalt vil omtale som skikkethet:

Med uttrykket «plettfri vandel» er det ikke tilsett å gjøre noen realitetsendring i forhold til gjeldende bestemmelse som sier «edruelig og av et uplettet rykte». Hensikten er bare å modernisere språkbruken. Plettfri vandel innebærer et strengt vandelskrav. Også forseelser som i andre sammenhenger regnes som mindre alvorlige, kan være tilstrekkelig til å forhindre tilsetning i politiet. Likeledes vil forholdet være relevant selv om det ligger langt tilbake i tid. Helt uten betydning er likevel ikke tidsforløpet. Hvis forholdet både er lite alvorlig og foregikk langt tilbake i tiden, er det mulig at man i dag vil anse vandelen som plettfri.

Også andre forhold enn ilagt straff kan føre til at vandelen ikke er plettfri. Dette kan f.eks. gjelde overdreven alkoholbruk. Det avgjørende er at forholdet har en slik karakter og omfang at det er egnet til å skape mistillit til en persons dømmekraft eller svekke hans anseelse.

Etter departementets syn bør kravet til skikkethet ved ansettelse i politiet fremgå eksplisitt av bestemmelsen, på samme måte som det er gjort i politiloven § 24 b om opptak til Politihøgskolen. Det foreslås derfor å tilføye i politiloven § 18 at personer som skal ansettes i politi- og lensmannsetaten, herunder i Politidirektoratet, må være skikket for tjeneste i politiet.

Forslaget innebærer ikke realitetsendringer, og har derfor ikke vært på høring.

7 Krav til kontroll med deaktiverte skytevåpen

EU fastsatte den 17. mai 2017 endringsdirektiv (EU) 2017/853 om kontroll med erverv og innehav av skytevåpen (endringsdirektivet). Endringsdirektivet gjør endringer i direktiv 91/477/EØF, og er Schengen-relevant. Stortinget samtykket til å slutte seg til endringsdirektivet den 8. mars 2018, jf. Prop. 166 S (2016–2017) Samtykke til godtaking av direktiv 2017/853 om kontroll med erverv og innehav av våpen (vidareutvikling av Schengen-regelverket) og Innst. 145 S (2017–2018). I endringsdirektivet er det blant annet innført regler om strengere krav til kontroll med deaktiverte skytevåpen, herunder krav til registreringsplikt, etterkontroll, merking og tillatelse for inn- og utførsel. Deaktiverte skytevåpen er

unntatt fra våpenlovens virkeområde, jf. våpenloven § 1 tredje ledd. Gjeldende våpenlov gir således ikke hjemmel til å fastsette forskriftsregler om krav til registreringsplikt med videre for deaktiverte skytevåpen. Endringsdirektivet er implementert i lov 20. april 2018 nr. 7 om våpen, skytevåpen, våpendelar og ammunisjon (våpenlova). Etter den nye våpenloven § 2 er deaktiverte skytevåpen definert som skytevåpen og således omfattet av lovens virkeområde. Ny våpenlov vil ikke kunne bli ikraftsatt før det er fastsatt ny våpenforskrift. Arbeidet med ny våpenforskrift er omfattende, og det vil derfor ta noe tid før ny våpenlov kan tre i kraft.

Justisdepartementet sendte 16. august 2018 et forslag på høring om endringer i forskrift 25. juni 2009 nr. 904 om skytevåpen, våpendeler og ammunisjon mv. (våpenforskriften) og i forskrift 25. januar 1963 nr. 2 om ikrafttreden av og delegasjon etter lov om skytevåpen og ammunisjon, som skal gjennomføre hoveddelen av endringsdirektivet, medregnet krav til registreringsplikt, etterkontroll, merking og tillatelse for inn- og utførsel av deaktiverte skytevåpen. I høringsforslaget ble det foreslått at forskriftsendringene som skulle gjennomføre endringsdirektivet på dette punkt, skulle hjemles ved en delvis ikraftsettelse av ny våpenlov § 2.

Departementet har kommet til at det vil være mer hensiktsmessig å fastsette hjemmelen til forskriftsendring gjennom en endring av gjeldende våpenlov § 1 tredje ledd, som gir Kongen fullmakt til å kunne fastsette forskriftsregler om registreringsplikt, etterkontroll, merking og tillatelse for inn- og utførsel av deaktiverte skytevåpen. Siden forskriftsreglene som skal gjennomføre endringsdirektivet har vært på alminnelig høring, anses det ikke er nødvendig med egen høring av lovendringen.

8 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslaget til ny § 6 b i politiloven er kun en lovfesting av vilkårene i våpeninstruksen og medfører ingen økonomiske eller administrative konsekvenser. Forslaget til endringer i politiloven § 29 vil heller ikke føre til merkostnader, idet forslaget nettopp er begrunnet i å sikre en bedre utnyttelse av politiresurser. Forslaget til endring i § 18 er kun en presisering av gjeldende rett, og medfører ingen økonomiske eller administrative konsekvenser. Forslaget til endring av våpenloven § 1 gir en forskriftshjemmel og medfører ikke i seg

selv noen økonomiske eller administrative konsekvenser.

9 Merknader til bestemmelsene i lovforslaget

9.1 Til endringen i våpenloven

Til § 1

Endringen gir adgang til å fastsette forskriftsregler om krav til registreringsplikt, merking, etterkontroll og krav til inn- og utførsel av skytevåpen som er gjort varig ubrukbare (deaktiverte). Formålet med lovendringen er å sikre gjennomføring av de krav til regulering av deaktiverte skytevåpen som følger av endringsdirektiv (EU) 2017/853 om kontroll med erverv og innehav av skytevåpen artikkel 8, 10 b og 11. I våpenloven § 1 første ledd bokstav b er det rettet en feil ved at et punktum er erstattet med et komma, uten at det er gjort endringer i det materielle innholdet.

9.2 Til endringene i politiloven

Til ny § 6 b

Denne bestemmelsen lovfester vilkårene for politiets bruk av skytevåpen, som i dag er nedfelt i våpeninstruks for politiet § 4-3. At vilkårene lovfestes innebærer ingen materiellrettslig endring. Bestemmelsen regulerer bare bruk av skytevåpen i situasjoner der vilkårene for bevæpning etter våpeninstruksen er oppfylt. Bestemmelsen regulerer således ikke politiets bruk av skytevåpen til andre formål, som for eksempel trening og opplæring, avliving av dyr eller bruk av skytevåpen som skal avverge eller begrense farer ved ulykker, branner eller naturkatastrofer. Det nærmere innholdet i bestemmelsen er det gjort rede for i NOU 2017: 9 Politi og bevæpning, vedlegg 2 punkt 1.6, og det vises til det som er sagt der.

Til § 18

Endringen presiserer at det i tillegg til et krav om plettfri vandel, også er et krav at personen som skal ansettes er skikket. Endringen innebærer ikke realitetsendringer.

Til § 29

Bestemmelsen er omstrukturert i forhold til gjeldende § 29. Hjemmelsgrunnlagene for politiets bevæpning i daglig tjeneste er flyttet til et nytt annet ledd. Endringen er av redaksjonell art og medfører derfor ingen realitetsendringer, slik at bestemmelsen ikke gjør endringer i adgangen til såkalt oppdragsbevæpning etter våpeninstruksen. I annet ledd bokstav a videreføres hjemmelen for tidsbegrenset bevæpning i daglig tjeneste. I bokstav b første punktum videreføres hjemmelen for tidsbegrenset punktbevæpning.

I annet ledd bokstav b annet punktum hjemles det som noe nytt adgang til tidsbegrenset bevæpnet patruljering mellom sårbare objekter i et avgrenset område. Bestemmelsen er ikke et selvstendig grunnlag for bevæpning, og kan bare brukes dersom det er besluttet punktbevæpning for to eller flere objekter etter bokstav b første punktum. Begrunnelsen for bestemmelsen er hensynet til hensiktsmessig ressursutnyttelse.

Med formuleringen «avgrenset område» menes et nærmere fastsatt område med minst to sårbare objekter, jf. nærmere om dette i punkt 5. Ordningen er på samme måte som punktbevæpning tidsbegrenset, jf. omtalen i punkt 5. Slik beslutning kan enten treffes samtidig med beslutning om tidsbegrenset punktbevæpning eller på et senere tidspunkt.

Tredje ledd er en videreføring av gjeldende annet ledd.

Justis- og beredskapsdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i politiloven mv. (bevæpnet patruljering mellom sårbare objekter mv.).

Vi **HARALD**, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i politiloven mv. (bevæpnet patruljering mellom sårbare objekter mv.), i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i politiloven mv. (bevæpnet patruljering mellom sårbare objekter mv.)

I

I lov 9. juni 1961 nr. 1 om skytevåpen og ammunisjon m.v. skal § 1 lyde:

§ 1 Med skytevåpen forstås i denne lov:

- a. våpen som med ladning av krutt eller annet drivmiddel, eller ved en mekanisk innretning kan skyte ut kuler, hagl eller andre prosjektiler,
- b. våpen eller apparater for utskyting eller utsending av sprengladninger, gass, signallys, raketter e.l. (herunder *flammekastere*),
- c. våpenimitasjoner o.l. som forholdsvis lett kan gjøres om slik at skarp ammunisjon kan avfyres.

Et våpen *anses ikke* som skytevåpen dersom det er gjort varig ubrukbart. *Kongen kan likevel gi bestemmelser om krav til registreringsplikt, merking, etterkontroll og krav til inn- og utførsel av skytevåpen som er gjort varig ubrukbare. Et våpen anses heller ikke som skytevåpen* dersom våpenet på grunn av alder eller konstruksjon ikke kan brukes som skytevåpen og heller ikke forholdsvis lett kan utbedres eller gjøres om slik at det kan brukes til å skyte med.

II

I lov 4. august 1995 nr. 53 om politiet gjøres følgende endringer:

Ny § 6 b skal lyde:

§ 6 b *Vilkår for bruk av skytevåpen*

Skytevåpen kan bare brukes når det er absolutt nødvendig og hvor lempeligere midler forgjebes har vært forsøkt eller åpenbart ikke vil føre frem, i situasjoner hvor

- a) tjenestepersonen selv eller andre trues med eller utsettes for en grov voldshandling eller annen grov integritetskrenkelse, og bruk av våpen fremstår som nødvendig for å hindre tap av menneskeliv eller alvorlig personskade, eller
- b) det anses påkrevd å pågripe eller stanse person som er domfelt eller med stor grad av sik-

kerhet mistenkes for drap, andre grove voldshandlinger eller forsøk på slike voldsforbrytelser, eller av personer som av andre grunner anses som særlig farlige for menneskers liv eller helse, Norges selvstendighet, eller som alvorlig truer grunnleggende nasjonale interesser.

I situasjoner som nevnt i første ledd kan skytevåpen etter beslutning fra innsatsleder også brukes til å beskadige eller gjøre en gjenstand ubrukelig eller forstyrre eller avlede gjerningspersonen.

§ 18 første ledd første punktum skal lyde:

Den som skal tilsettes i politi- og lensmannsetaten, herunder i Politidirektoratet, må ha plettfri vandel og være skikket for tjeneste i politiet.

§ 29 skal lyde:

§ 29 *Instruksjonsmyndighet m.m.*

Kongen fastsetter en alminnelig tjenestereglementer og særinstruks for politiet. Departementet gir tjenestereglementer og særinstruks for politiet, herunder en *våpeninstruks*. Politimesteren kan utstede utfyllende tjenesteregler når lokale forhold gjør dette påkrevd.

I våpeninstruksen kan det gis bestemmelser om bevæpning av polititjenestemenn i daglig tjeneste:

- a) for et begrenset tidsrom når det anses nødvendig for å håndtere en alvorlig trusselsituasjon, og
- b) for et ubegrenset tidsrom når det ut fra trusselbildet anses nødvendig for å gi tilstrekkelig beskyttelse av sårbare objekter. *Bevæpningen kan omfatte patruljering mellom sårbare objekter i et avgrenset område.*

Departementet gir nærmere regler om i hvilken utstrekning namsmannen kan overlate sine oppgaver etter lov til sine underordnede.

III

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.

